

Vergaderjaar 2016–2017

21 501-33

Raad voor Vervoer, Telecommunicatie en Energie

Nr. 637

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 17 mei 2017

De vaste commissie voor Economische Zaken heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Economische Zaken over de brief van 26 april 2017 over de Geannoteerde Agenda informele Energieraad 18 mei 2017 (Kamerstuk 21 501-33, nr. 636) en over de brief van 24 maart 2017 over het verslag Energieraad van 27 februari 2017 (Kamerstuk 21 501-08, nr. 672).

De vragen en opmerkingen zijn op 15 mei 2017 aan de Minister van Economische Zaken voorgelegd. Bij brief van 16 mei 2017 zijn de vragen beantwoord.

De fungerend voorzitter van de commissie,
Ziengs

De adjunct-griffier van de commissie,
Thomassen

Inhoudsopgave	blz.
I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie	2
Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie	3
Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie	3
Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie	4
Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie	4
Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie	5
Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie	5
II Antwoord / Reactie van de Minister	6

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van geannoteerde agenda ten behoeve van de informele Energieraad die op 18 mei 2017 onder Maltees voorzitterschap plaatsvindt te Malta.

De transitie naar een betaalbare, betrouwbare en schone energievoorziening kan Nederland niet zelf doen maar daar is Europa voor nodig. Europese wetgeving is hiervoor soms nodig. Het waarborgen van doelstellingen die in Europees verband zijn afgesproken heeft daarom de steun van deze leden. De voorstellen zoals gedaan in het winterpakket 2016 hebben niet allemaal de steun van deze leden. Op sommige punten zijn zij erg kritisch zoals gedeeld met de Minister tijdens het algemeen overleg op 22 februari jongstleden. Een voorbeeld hiervan is het wetsvoorstel hernieuwbare energie. Dit voorstel regelt dat lidstaten 10% van hun subsidiemechanismen open moeten zetten voor buitenlandse aanvragers. Dit houdt in dat een duurzaam energieproject in Polen gefinancierd kan worden door de Nederlandse subsidie Stimulering Duurzame Energieproductie (SDE+) zonder dat dit mee telt voor het halen van de Nederlandse doelstellingen. Zonder een geharmoniseerd subsidiesysteem is dit onacceptabel. De leden van de VVD-fractie kunnen zich volledig vinden in de beantwoording van de Minister tijdens het genoemde algemeen overleg maar blijven dit voorstel kritisch volgen. De bijlage bij deze geannoteerde agenda met daarin de voortgang in de onderhandelingen over de voorstellen uit het Winterpakket Energie Unie 2016 worden door deze leden dan ook gewaardeerd.

Op 1 februari jongsteleden werd het mandaat gegeven aan het Maltese voorzitterschap om een start te maken met de onderhandelingen met het Europese Parlement aangaande de herziening van de verordening betreffende maatregelen tot veiligstelling van de gaslevering en houdende intrekking van verordening 994/2010. Graag benadrukken de leden van de VVD-fractie nogmaals hun standpunt dat geen van de voorstellen mag leiden tot inspraak van Brussel in het winnen van gas uit de Nederlandse bodem. Het gas uit het Groningenveld is van belang voor vele huishoudens in Nederland maar ook in onze buurlanden. Voorstellen vanuit Europa mogen de ingezette daling van gaswinning niet veranderen. De weg naar minder gaswinning is ingezet. Graag vragen zij de Minister om dit nogmaals te benadrukken.

De leden van de VVD-fractie lezen dat tijdens de Energieraad van gedachte gewisseld zal worden over de voorstellen aangaande de herziening van de richtlijn energie-efficiëntie. De verduurzaming van onze samenleving is erg belangrijk. Deze leden zijn van mening dat we één doelstelling moeten hebben: CO₂ uitstoot in de open lucht tegengaan. Dit

is het probleem en dat moeten we gezamenlijk aanpakken als Europa. Een bindende Europese energie-efficiënte doelstelling van 30% is daarom voor deze leden geen logische doelstelling. Het is een middel om minder CO₂ uitstoot te bewerkstelligen. De gevolgen van het Commissievoorstel, zoals Energieonderzoek Centrum Nederland (ECN) dit in kaart aan het brengen is, ontvangen zij graag. Kan de Minister dit onderzoek naar de Kamer sturen? Ook het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) is bezig met onderzoek naar een kosteneffectief CO₂-reductiepad richting 2030 en 2050, zo lezen deze leden. Kan de Minister ook dit onderzoek met de Kamer delen? De leden van de VVD-fractie gaan er vanuit dat het volgende kabinet de ambitieuze lijn van deze Minister op een verstandige manier doorzet. De onderzoeken van ECN en PBL kunnen daar een goede hulp bij zijn.

Bij nieuwbouw of grootschalige renovatie van de bebouwde omgeving moet er rekening gehouden worden met de verduurzaming. Voor de leden van de VVD-fractie is het vanzelfsprekend dat er bij nieuwbouw of grootschalige renovatie eerst gekeken wordt naar een duurzame energieaansluiting voordat er over een gasaansluiting wordt nagedacht. Hiervoor is ook het amendement van het lid Bosman (Kamerstuk 34 627, nr. 7) ingediend bij de Wijziging van de Elektriciteitswet 1998 en van de Gaswet (voortgang energietransitie) (Kamerstuk 34 627). Het amendement regelt dat de gasaansluitplicht vervalt in gebieden die aangewezen zijn om geheel gasloos te worden. Bij de transitie naar een duurzaam energie-systeem zullen steeds meer gebieden worden voorzien van warmte op via een andere bron dan gas. Voorbeelden zijn warmtenetten, als bedoeld in artikel 1, onderdeel c, van de Warmtewet, en «all electric» gebieden, waar alleen een net voor elektriciteit aanwezig is en waar met bijvoorbeeld warmtepompen in de warmtevraag wordt voorzien. De voorstellen van de Europese Commissie tot aanpassing van de Europese richtlijn 2010/31/EU over de energieprestatie van gebouwen (COM (2016) 765) kunnen deze leden dan ook grotendeels onderschrijven. Zij vragen de Minister dan ook de strekking van het amendement mee te nemen in de besprekingen over dit onderwerp.

De leden van de VVD-fractie vragen de Minister ook de gedetailleerde opzet van het voorstel te bespreken. De richtlijn gaat volgens deze leden teveel in op detailniveau. Lokaal kunnen keuzes vaak beter gemaakt worden door te kijken naar de lokale omstandigheden. De maatregelen kunnen daardoor in meer samenhang met de regio worden gemaakt en vaak kostenefficiënter worden uitgevoerd. Graag een reflectie van de Minister.

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de informele energieraad op 18 mei 2017. Zij hebben hierover enkele vragen.

Deze leden vragen de Minister wat zijn inzet is bij deze en volgende energieraden ten aanzien van het voorstel tot een herziening van de richtlijn energie-efficiëntie (2012/27/EU) en in het bijzonder ten aanzien van de door de Commissie voorgestelde bindende Europese energie-efficiëntie doelstelling van 30% in 2030. Dit aangezien het Maltees voorzitterschap hier 26 juni 2017 een voorlopig standpunt van de Raad over wil vaststellen. Gaat de Minister in lijn met de motie van de leden Jan Vos en Agnes Mulder (Kamerstuk 30 196, nr. 512) de voorstellen van de Europese Commissie steunen? Zo nee, waarom niet?

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie zijn benieuwd naar de verdere ontwikkelingen op het gebied van energiebesparing in de Europese Raad. Deze leden

vragen de Minister wat precies de reden is dat de richtlijnen energie-efficiëntie en energieprestaties van gebouwen zijn geagendeerd voor de Energieraad. Ook vragen zij om daarbij aan te geven of er binnenkort besluitvorming op deze onderwerpen zal plaats vinden. Zo ja, wanneer en op welke punten die besluitvorming dan plaats zal vinden.

De leden van de D66-fractie vragen de Minister om meer informatie over het krachtenveld ten aanzien van de energiebesparingsdoelstellingen in de richtlijn energie-efficiëntie. Welke Europese lidstaten willen een bindend energiebesparingsdoel van 30% en een bindende jaarlijkse energiebesparing van 1,5%, en welke lidstaten streven meer indicatieve doelstellingen na? Ook willen deze leden weten welk standpunt de Minister op dit punt zal innemen tijdens de bespreking in de informele Energieraad.

De leden van de D66-fractie vragen de Minister om aan te geven op welke hoofdpunten de richtlijn energieprestaties van gebouwen is aangepast en hoe het kabinet nu oordeelt over de gedetailleerdheid van het voorstel. Ook vragen deze leden om het aangepaste voorstel, zodra dit beschikbaar is, met een kabinetsappreciatie naar de Kamer te sturen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie

De leden van de GroenLinks-fractie hebben kennisgenomen van de agenda en daarover enkele vragen. Het Maltezer voorzitterschap heeft zich ten doel gesteld om voor de Energieraad van 26 juni tot overeenstemming te komen over de herziening van de richtlijn energie-efficiëntie. In de geannoteerde agenda staat dat het kabinet er naar streeft om medio mei het rapport van ECN over de gevolgen van deze aanpassingen voor Nederland naar de Kamer te sturen. Het rapport van PBL verwacht het kabinet deze zomer. Op basis hiervan wordt het definitieve standpunt ingenomen. Hoe ziet de Minister dit samengaan met het huidige tijdspad van het Maltezer voorzitterschap?

In de geannoteerde agenda staat dat het voor Nederland wenselijk is dat de verplichting rondom de uitrol van op afstand leesbare meters voor warmte en koude aansluit bij de in Nederland gangbare praktijk. Wat houdt dit precies in? Wordt er voldoende rekening gehouden met de technische en economische levensduur van de warmtemeters?

Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van voorliggende agenda voor de informele Energieraad. Zij hebben daarover enkele vragen.

Eén van de belangrijkste discussiepunten is de verplichtende energiebesparing. Zij vragen of er meer kan worden gezegd over de insteek van de verschillende lidstaten. Wat gaat de Nederlandse inbreng zijn in Malta, aangezien er dan nog geen beslissing van een volgend kabinet ligt waar in de brief naar wordt verwezen? Hoe verhouden de door de Commissie gewenste verplichtingen zich tot de vrijheid van lidstaten om zelf invulling te geven aan de reductiedoelen? Uiteraard moeten de reductiedoelen worden behaald, maar de leden van de SP-fractie vrezen dat met deze voorstellen teveel soevereiniteit wordt overgegeven. Iedere lidstaat staat immers voor dezelfde reductiedoelen maar zeer eigen uitdagingen. Graag zien deze leden hier een verdere toelichting op.

Hoe verhouden de plannen van de Commissie zich tot verdergaande liberalisering van de energiemarkt en de macht die daarmee wordt gegeven aan de energieleveranciers? Kan hierbij specifiek worden ingegaan op de mogelijke gevolgen voor de Nederlandse energiemarkt? Zij vragen dit met name met het oog op prijsontwikkeling. Wat betekent de wens van de Commissie om «marktverstoring» tegen te gaan voor het stimuleren van hernieuwbare energie? De leden van de SP-fractie maken

zich zorgen over de gevolgen van de Europese voorstellen tot veiligstellen van de gaslevering. Graag krijgen zij een verdere toelichting op het onlangs afgesloten Europees Akkoord gasgarantie. Wat gaat dit betekenen voor de gaswinning in Groningen? Betekent dit dat de Europese Unie afspraken over het afbouwen of stoppen met gaswinning kunnen overrulen? De leden spreken uit dat de gaswinning drastisch omlaag moet en verwachten daar ook een krachtig beleid voor.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de informele Energieraad. Zij hebben hierover enkele vragen.

Wat is precies de reden dat deze richtlijn en de richtlijn over energieprestaties van gebouwen nu geagendeerd worden in deze informele Energieraad? Is er besluitvorming op handen? Zitten de onderhandelingen op ambtelijk niveau vast? Kan de Minister het aangepaste Commissievoorstel over de richtlijn energieprestatie van gebouwen, zodra dit beschikbaar is, naar de Kamer sturen zodat zij zich nog hierover kan uitspreken vóórdat de Raad zijn standpunt (algemene benadering) vaststelt? Kan de Minister dit aangepaste Commissievoorstel vergezeld doen gaan van een kabinetsappreciatie?

Wat is het standpunt van de Minister over het doel van 30% energiebesparing in 2030, waar de Europese Commissie naartoe wil, en waar de Tweede Kamer zich ook voor heeft uitgesproken? Betekent het doel van 30% ook dat de CO₂-emissiedoelstellingen moeten worden aangepast en de lineaire reductiefactor moet worden verhoogd?

Hoe staat de Minister tegenover een handhaving van artikel 8 van de richtlijn energieprestatie van gebouwen? Klopt het dat dit artikel 8 regelt dat gebouwen geschikt gemaakt moeten worden om eveneens te dienen als laadinfrastructuur? Welke wijziging heeft de Europese Commissie aangebracht als het gaat om het voorstel om regionale samenwerking in de EU verplicht te stellen? Geldt dit ook voor de Regional Operations Centra (ROC)? Wat is de positie van de Nederland ten aanzien van het voorstel om Transmission System Operators (TSO) beter te laten samenwerken? Betekent dit voorstel niet dat bij een groeiend aandeel hernieuwbare energie in het Nederlandse net door import, de redispatch kosten aanzienlijk zullen toenemen en daarom de netwerktarieven voor eindverbruikers zullen stijgen? Leidt dit voorstel bovendien niet tot de situaties waarin landen met een groot aandeel hernieuwbare energie in hun energiemix niet al hun «goedkope» energie zullen exporteren naar landen met een kleiner aandeel hernieuwbare energie en daarmee ook te zijner tijd de subsidies die door Nederlandse consumenten zijn betaald? Wat is de exacte de positie van de Nederlandse overheid ten aanzien van het ROC-voorstel en het daarmee verband houdende issue dat nationale TSO's nog steeds de wettelijke verplichting hebben om de continuïteit van de energievoorziening en de leveringszekerheid te waarborgen maar dat de besluitvorming niet meer nationaal plaats gaat vinden maar binnen de ROC? Wat vindt de Minister van het voorstel om tariefverminderingen door inzet van de congestie-inkomsten te verbieden? Zal dit voorstel leiden tot stijgende netwerktarieven voor Nederlandse consumenten?

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda informele energieraad op aanstaande donderdag 18 mei. Op de agenda staat het voorstel om de bestaande richtlijn energie-efficiëntie te wijzigen. In het licht van het huidige tempo van de onderhandelingen over de richtlijn energie-efficiëntie, is het opvallend dat Nederland nog geen standpunt inneemt. Door het voorstel van de

Minister om dit aan een nieuw kabinet te laten en een rapport van ECN af te wachten, loopt Nederland het risico dat een niet-ambitieuw voorstel wordt aangenomen in de Energieraad van 26 juni. Graag een reactie. Deze leden onderstrepen het belang van energiebesparing voor het behoud van een leefbare planeet. Energiebesparing is de goedkoopste en tevens de eerste in aanmerking komende stap voor het behalen van de kabinetsdoelstelling per 2050 een CO₂-arme energievoorziening te hebben. Zij roepen de Minister dan ook op ambitieus in te zetten op herziening van deze richtlijn. Volgens onderzoeksresultaten uit de impact assessment voor de herziening van de Energiebesparingsrichtlijn is het kosteneffectieve potentieel voor energiebesparing in Europa 40% per 2030. De leden van de PvdD-fractie verzoeken de Minister daarom in de onderhandeling te pleiten voor een bindende doelstelling van 40% energiebesparing per 2030. Graag een reactie. Verder pleiten deze leden ervoor om bij de onderhandelingen minimaal vast te houden aan de doelstelling van 1,5% energiebesparing per jaar tot 2030, met mogelijke verlenging tot 2050. Daarbij moet het niet langer toegestaan zijn om het energiegebruik in de sector transport niet mee te nemen in de berekening van de 1,5% besparingsdoelstelling. Graag een reactie.

II Antwoord / Reactie van de Minister

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van geannoteerde agenda ten behoeve van de informele Energieraad die op 18 mei 2017 onder Maltees voorzitterschap plaatsvindt te Malta. Op 1 februari jongsteleden werd het mandaat gegeven aan het Maltese voorzitterschap om een start te maken met de onderhandelingen met het Europese Parlement aangaande de herziening van de verordening betreffende maatregelen tot veiligstelling van de gaslevering en houdende intrekking van verordening 994/2010. Graag benadrukken de leden van de VVD-fractie nogmaals hun standpunt dat geen van de voorstellen mag leiden tot inspraak van Brussel in het winnen van gas uit de Nederlandse bodem. Het gas uit het Groningenveld is van belang voor vele huishoudens in Nederland maar ook in onze buurlanden. Voorstellen vanuit Europa mogen de ingezette daling van gaswinning niet veranderen. De weg naar minder gaswinning is ingezet. Graag vragen zij de Minister om dit nogmaals te benadrukken.

De leden van de VVD-fractie benadrukken nogmaals hun standpunt dat de herziening van de verordening leveringszekerheid niet mag leiden tot inspraak van Brussel in het winnen van gas uit de Nederlandse bodem en ook de ingezette daling van de gaswinning niet mogen veranderen. Ik kan de leden verzekeren dat daarvan ook geen sprake zal zijn. In artikel 194, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van Europese Unie is expliciet vastgelegd dat lidstaten soevereine rechten hebben over de exploitatie van hun nationale bodemschatten. Op mijn verzoek is in één van de overwegingen bij de herziene verordening een duidelijke verwijzing naar dit artikel opgenomen.

De leden van de VVD-fractie lezen dat tijdens de Energieraad van gedachte gewisseld zal worden over de voorstellen aangaande de herziening van de richtlijn energie-efficiëntie. De verduurzaming van onze samenleving is erg belangrijk. Deze leden zijn van mening dat we één doelstelling moeten hebben: CO₂ uitstoot in de open lucht tegengaan. Dit is het probleem en dat moeten we gezamenlijk aanpakken als Europa. Een bindende Europese energie-efficiënte doelstelling van 30% is daarom voor deze leden geen logische doelstelling. Het is een middel om minder CO₂

uitstoot te bewerkstelligen. De gevolgen van het Commissievoorstel, zoals Energieonderzoek Centrum Nederland (ECN) dit in kaart aan het brengen is, ontvangen zij graag. Kan de Minister dit onderzoek naar de Kamer sturen? Ook het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) is bezig met onderzoek naar een kosteneffectief CO₂-reductiepad richting 2030 en 2050, zo lezen deze leden. Kan de Minister ook dit onderzoek met de Kamer delen? De leden van de VVD-fractie gaan er vanuit dat het volgende kabinet de ambitieuze lijn van deze Minister op een verstandige manier doorzet. De onderzoeken van ECN en PBL kunnen daar een goede hulp bij zijn.

ECN heeft de nationale kosten en baten van het Commissievoorstel reeds in kaart gebracht. Deze berekeningen laten zien wat de effecten zijn van een 30% energie-efficiëntie cijfer dat wordt doorvertaald naar nationaal niveau en een energiebesparingsdoelstelling van 1,5%. Ik zal de uitkomsten van deze studie mede namens de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu en de Minister van Wonen en Rijksdienst op korte termijn aan de Kamer versturen.

In het licht van de Energieagenda laat het kabinet momenteel onderzoeken welke aandelen van hernieuwbare energie en energiebesparing passen binnen een kosteneffectief CO₂-reductiepad richting 2030 en 2050. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) zal hierover eind juni de eerste resultaten opleveren. Op basis hiervan zal het kabinet haar positie in de onderhandelingen nader bepalen en de Kamer hierover informeren in het licht van de eerder aangenomen moties. Het is aan het volgende kabinet om een definitief standpunt in te nemen op de gewenste bijdragen op het gebied van energie-efficiëntie, inclusief de hieraan gekoppelde Europese energie-efficiëntiedoelstelling en de energiebesparingsverplichting.

Bij nieuwbouw of grootschalige renovatie van de bebouwde omgeving moet er rekening gehouden worden met de verduurzaming. Voor de leden van de VVD-fractie is het vanzelfsprekend dat er bij nieuwbouw of grootschalige renovatie eerst gekeken wordt naar een duurzame energieaansluiting voordat er over een gasaansluiting wordt nagedacht. Hiervoor is ook het amendement van het lid Bosman (Kamerstuk 34 627, nr. 7) ingediend bij de Wijziging van de Elektriciteitswet 1998 en van de Gaswet (voortgang energietransitie) (Kamerstuk 34 627). Het amendement regelt dat de gasaansluitplicht vervalt in gebieden die aangewezen zijn om geheel gasloos te worden. Bij de transitie naar een duurzaam energiesysteem zullen steeds meer gebieden worden voorzien van warmte op via een andere bron dan gas. Voorbeelden zijn warmtenetten, als bedoeld in artikel 1, onderdeel c, van de Warmtewet, en «all electric» gebieden, waar alleen een net voor elektriciteit aanwezig is en waar met bijvoorbeeld warmtepompen in de warmtevraag wordt voorzien. De voorstellen van de Europese Commissie tot aanpassing van de Europese richtlijn 2010/31/EU over de energieprestatie van gebouwen (COM (2016) 765) kunnen deze leden dan ook grotendeels onderschrijven. Zij vragen de Minister dan ook de strekking van het amendement mee te nemen in de besprekingen over dit onderwerp.

Eén van de doelen van de richtlijn energieprestatie van gebouwen (EPBD) is het vergroten van het aandeel energie uit hernieuwbare bronnen. De EPBD bevat een verplichting voor lidstaten om ervoor te zorgen dat vanaf eind 2020 alle nieuwe gebouwen bijna-energie neutraal zijn. Dit houdt in dat deze gebouwen een zeer hoge energieprestatie moeten hebben en dat de resterende zeer lage vraag naar energie in belangrijke mate dient te worden ingevuld door hernieuwbare energie die ter plaatse of dichtbij is opgewekt. Voor overheidsgebouwen geldt deze verplichting vanaf eind

2018. Uw Kamer is op 2 juli 2015 geïnformeerd over de voorgenomen eisen voor bijna-energie neutrale gebouwen, waaronder het aandeel voor hernieuwbare energie (Kamerstuk 30 196, nr. 352). De EPBD bevat ook een voorschrift voor lidstaten om ervoor te zorgen dat bij nieuwe gebouwen, voordat met de bouw wordt begonnen, de technische, milieugerelateerde en economische haalbaarheid van alternatieve systemen met een hoog rendement, zoals blokverwarming of warmtepompen, wordt overwogen. Echter, in het wijzigingsvoorstel stelt de Commissie voor om deze verplichting te schrappen vanuit het perspectief van verlichting van administratieve lasten voor bedrijven. De Commissie vindt dat deze bepaling overbodig is geworden, omdat de verplichting om alle nieuwe gebouwen bijna-energie neutraal te maken al impliciet inhoudt dat de lokaal beschikbare alternatieve systemen met een hoog rendement beoordeeld moeten worden. Het kabinet deelt deze opvatting en steunt vanuit het oogpunt van het tegengaan van administratieve lasten het voorstel van de Commissie om de bepaling te schrappen. De EPBD of het wijzigingsvoorstel ten aanzien van de EPBD bevat overigens geen bepalingen over de aansluiting van gebouwen op gas. Wat Nederland betreft is het naast efficiëntiemaatregelen zeker belangrijk om aan verduurzaming van warmtebronnen te werken (in Nederland een omschakeling van aardgas naar CO₂-arme opties). Het genoemde amendement sluit daar bij aan, omdat het de mogelijkheid opent voor een lokale afweging van de verschillende opties om CO₂-uitstoot te reduceren.

De leden van de VVD-fractie vragen de Minister ook de gedetailleerde opzet van het voorstel te bespreken. De richtlijn gaat volgens deze leden teveel in op detailniveau. Lokaal kunnen keuzes vaak beter gemaakt worden door te kijken naar de lokale omstandigheden. De maatregelen kunnen daardoor in meer samenhang met de regio worden gemaakt en vaak kostenefficiënter worden uitgevoerd. Graag een reflectie van de Minister.

Op 13 januari jl. is uw Kamer geïnformeerd over de kritische basishouding van het kabinet over het aanpassingsvoorstel (Kamerstuk 22 112, nr. 2282). Het kabinet is van mening dat het aanpassingsvoorstel veel nieuwe en gedetailleerde bepalingen bevat, waardoor de ruimte voor lidstaten om te bepalen welke kosteneffectieve maatregelen genomen kunnen worden om CO₂-reductie te realiseren te veel wordt ingeperkt. In de besprekingen in de Raad is de mate van gedetailleerdheid van de bepalingen voor Nederland dan ook een belangrijk aandachtspunt. In aanloop naar het vaststellen van een voorlopig standpunt tijdens de Energieraad van 26 juni 2017 zal Nederland zich sterk blijven maken voor dit onderwerp.

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de informele energieraad op 18 mei 2017. Zij hebben hierover enkele vragen.

Deze leden vragen de Minister wat zijn inzet is bij deze en volgende energieraden ten aanzien van het voorstel tot een herziening van de richtlijn energie-efficiëntie (2012/27/EU) en in het bijzonder ten aanzien van de door de Commissie voorgestelde bindende Europese energie-efficiëntie doelstelling van 30% in 2030. Dit aangezien het Maltees voorzitterschap hier 26 juni 2017 een voorlopig standpunt van de Raad over wil vaststellen. Gaat de Minister in lijn met de motie van de leden Jan Vos en Agnes Mulder (Kamerstuk 30 196, nr. 512) de voorstellen van de Europese Commissie steunen? Zo nee, waarom niet?

Het Klimaatakkoord van Parijs vraagt om een drastische reductie van CO₂-uitstoot op de lange termijn. Energiebesparing speelt hierin een belangrijke rol. Echter, lidstaten moeten voldoende ruimte krijgen om op kosteneffectieve wijze de energie-transitie in te kunnen richten, waarvoor flexibiliteit nodig is tussen verschillende CO₂-reducerende opties. Het kabinet heeft zich nog niet uitgesproken over de gewenste hoogte van de Europese energie-efficiëntiedoelstelling en de Nederlandse bijdrage hieraan. Zoals aangegeven in mijn eerdere brief inzake moties over de Energieagenda, (Kamerstuk 31 510, nr. 65), laat het kabinet momenteel onderzoeken welke aandelen van energiebesparing, hernieuwbare energie en andere CO₂-emissiereducerende opties passen binnen een kosteneffectief CO₂-reductiepad richting 2030 en 2050. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) zal hierover naar verwachting eind juni de eerste resultaten opleveren. Op basis hiervan zal het kabinet haar positie in de onderhandelingen nader bepalen en de Kamer hierover informeren in het licht van de eerder aangenomen moties. Het is aan het volgende kabinet om een definitief standpunt in te nemen op de gewenste bijdragen op het gebied van energie-efficiëntie, inclusief de hieraan gekoppelde Europese energie-efficiëntiedoelstelling en de energiebesparingsverplichting. Zoals ik heb aangegeven tijdens het Algemeen Overleg van 23 februari jl. is de inzet van het huidige kabinet er op gericht om in de Europese besluitvorming ruimte te bieden aan het standpunt van een nieuw kabinet. Ten aanzien van de huidige Europese onderhandelingen over het Winterpakket heeft Nederland in de EU aangegeven dat het ambitieus inzet op emissiereductie, dat de voorgestelde nationale minimumdoelen voor hernieuwbare energie en energie-efficiëntie nog bestudeerd worden en dat de energietransitie zo kosteneffectief mogelijk ingevuld dient te worden. Nederland onderstreept het belang van een ambitieus en flexibel governance-model. Ten aanzien van de 1,5% energiebesparingsdoelstelling voor de periode 2021 en 2030, zet het kabinet zich in voor flexibiliteit voor energiebesparingsopties die mee mogen tellen voor de doelstelling, zonder dat dit ten koste gaat van de ambitie op CO₂-reductie. Daarbij is Nederland voorstander van de mogelijkheid om de transportsector buiten beschouwing te laten voor het vaststellen van de doelstelling. Dit laat onverlet dat het kabinet zich blijft inzetten voor verregaande CO₂-reductie en verduurzaming in de transportsector.

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie zijn benieuwd naar de verdere ontwikkelingen op het gebied van energiebesparing in de Europese Raad. Deze leden vragen de Minister wat precies de reden is dat de richtlijnen energie-efficiëntie en energieprestaties van gebouwen zijn geagendeerd voor de Energieraad. Ook vragen zij om daarbij aan te geven of er binnenkort besluitvorming op deze onderwerpen zal plaats vinden. Zo ja, wanneer en op welke punten die besluitvorming dan plaats zal vinden.

In de Raad is de bespreking van de voorstellen tot herziening richtlijn energie-efficiëntie tussen de lidstaten reeds gestart. De lidstaten hebben hun standpunt op de voorstellen naar voren kunnen brengen. Het voorzitterschap heeft gekozen om de onderhandelingen op het gebied van energie-efficiëntie prioriteit te geven. Dit is de reden dat tijdens de informele Energieraad nader over deze voorstellen zal worden gesproken. Het voorzitterschap is voornemens om eind juni een algemene oriëntatie vast te stellen, dat wil zeggen een gemeenschappelijk standpunt van de Raad. Echter, gezien het krachtenveld in de Europese onderhandelingen is de inschatting dat in juni nog geen algemene oriëntatie in de Raad wordt vastgesteld.

De leden van de D66-fractie vragen de Minister om meer informatie over het krachtenveld ten aanzien van de energiebesparingsdoelstellingen in de richtlijn energie-efficiëntie. Welke Europese lidstaten willen een bindend energiebesparingsdoel van 30% en een bindende jaarlijkse energiebesparing van 1,5%, en welke lidstaten streven meer indicatieve doelstellingen na?

Een aantal lidstaten, waaronder Frankrijk en Duitsland is voorstander van een bindende Europese doelstelling van 30%. Een grote groep lidstaten geeft een sterke voorkeur aan een Europees indicatief doel van 27%, conform de afspraken uit de Europese Raad van 2014. Er blijft dus verdeeldheid bestaan tussen lidstaten over zowel de hoogte als de aard van het EU-doel voor energie-efficiëntie. Er bestaat ook verdeeldheid over de wenselijkheid van de continuering van de energiebesparingsverplichting van 1,5% in de periode 2021 tot en met 2030. Enkele lidstaten willen vasthouden aan 1,5%, terwijl een andere groep lidstaten een afzwakking naar 1,4% expliciet ondersteunt.

Ook willen deze leden weten welk standpunt de Minister op dit punt zal innemen tijdens de bespreking in de informele Energieraad.

Graag verwijst ik naar de beantwoording van een vergelijkbare vraag van de leden van de CDA-fractie.

De leden van de D66-fractie vragen de Minister om aan te geven op welke hoofdpunten de richtlijn energieprestaties van gebouwen is aangepast en hoe het kabinet nu oordeelt over de gedetailleerdheid van het voorstel. Ook vragen deze leden om het aangepaste voorstel, zodra dit beschikbaar is, met een kabinetsappreciatie naar de Kamer te sturen.

In de Kamerbrief over de voortgang van de EPBD (Kamerstuk 22 112, nr. 2337) heeft de Minister van BZK de laatste stand van zaken beschreven met betrekking tot de besprekingen in de Raad over het voorstel tot wijziging van de EPBD. De inschatting is dat diverse bepalingen in de Raad zullen worden afgezwakt, waarmee gedeeltelijk tegemoet wordt gekomen aan de Nederlandse bezwaren. Echter, gezien de besluitvorming bij gekwalificeerde meerderheid plaatsvindt, is niet uit te sluiten dat de positie van de Raad uiteindelijk nog onderdelen zal bevatten waar Nederland kritisch over is. Het kabinet zal uw Kamer in aanloop naar de besluitvorming in de Energieraad van 26 juni 2017 informeren over de dan ter besluitvorming voorliggende voorstellen en de kabinetsappreciatie daarvan.

Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie

De leden van de GroenLinks-fractie hebben kennisgenomen van de agenda en daarover enkele vragen. Het Maltezer voorzitterschap heeft zich ten doel gesteld om voor de Energieraad van 26 juni tot overeenstemming te komen over de herziening van de richtlijn energie-efficiëntie. In de geannoteerde agenda staat dat het kabinet er naar streeft om medio mei het rapport van ECN over de gevolgen van deze aanpassingen voor Nederland naar de Kamer te sturen. Het rapport van PBL verwacht het kabinet deze zomer. Op basis hiervan wordt het definitieve standpunt ingenomen. Hoe ziet de Minister dit samengaan met het huidige tijdschema van het Maltezer voorzitterschap?

Het voorzitterschap is voornemens om 26 juni tijdens de Energieraad een algemene oriëntatie vast te stellen, dat wil zeggen een gemeenschappelijk standpunt van de Raad. Echter, gezien het krachtenveld in de Europese onderhandelingen is de inschatting dat in juni nog geen algemene

oriëntatie in de Raad wordt vastgesteld. Bovendien heeft het merendeel van de lidstaten, waaronder Nederland, aangegeven dat het voorstel voor de richtlijn energie-efficiëntie niet los gezien kan worden van het voorstel voor de governance. Of een bindende of indicatieve doelstelling acceptabel is, zal in grote mate afhangen van de vormgeving van het governancestelsel. Het kabinet verwacht niet dat op korte termijn een overeenkomst over het governancevoorstel zal worden gevonden. Dit kan een algemene conclusie op de EED verder vertragen. Indien we toch signalen ontvangen dat eind juni tijdens de Energieraad een algemene aanpak zal worden vastgesteld, zal ik uw Kamer tijdig informeren over de Nederlandse positie ten aanzien van deze algemene oriëntatie.

In de geannoteerde agenda staat dat het voor Nederland wenselijk is dat de verplichting rondom de uitrol van op afstand leesbare meters voor warmte en koude aansluit bij de in Nederland gangbare praktijk. Wat houdt dit precies in? Wordt er voldoende rekening gehouden met de technische en economische levensduur van de warmtemeters?

Het kabinet zet zich reeds in voor de uitrol van op afstand leesbare meters en kostenverdelers voor warmte- en koude gebruik. In Nederland zijn dit doorgaans radiografisch uitleesbare meters en warmtekostenverdelers en deze worden reeds bij huishoudens geïnstalleerd. Nederland kan zich dus vinden in het voorstel van de Commissie om per 1 januari 2020 meters en kostenverdelers op afstand uitleesbaar te laten zijn, mits hiervoor ook radiografisch uitleesbare meters voor in aanmerking komen en mits een uitzondering op basis van kosteneffectiviteit en technische haalbaarheid. De Europese Commissie heeft aangegeven dat de technische en economische levensduur van oude warmtemeters hoogstens 10 jaar bedraagt. In het Commissie voorstel moeten per 1 januari 2027 alle nieuwe warmtemeters op afstand uitleesbaar zijn. Met een levensduur van maximaal 10 jaar, houdt de Commissie rekening met de technische en economische levensduur van de warmtemeters.

Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van voorliggende agenda voor de informele Energieraad. Zij hebben daarover enkele vragen. Eén van de belangrijkste discussiepunten is de verplichtende energiebesparing. Zij vragen of er meer kan worden gezegd over de insteek van de verschillende lidstaten.

Graag verwijs ik naar de beantwoording van een vergelijkbare vraag van de leden van de D66-fractie aangaande het krachtenveld ten aanzien van de energiebesparingsdoelstellingen in de richtlijn energie-efficiëntie.

Wat gaat de Nederlandse inbreng zijn in Malta, aangezien er dan nog geen beslissing van een volgend kabinet ligt waar in de brief naar wordt verwezen?

Graag verwijs ik naar de beantwoording van een vergelijkbare vraag van de leden van de CDA-fractie.

Hoe verhouden de door de Commissie gewenste verplichtingen zich tot de vrijheid van lidstaten om zelf invulling te geven aan de reductiedoelen? Uiteraard moeten de reductiedoelen worden behaald, maar de leden van de SP-fractie vrezen dat met deze voorstellen teveel soevereiniteit wordt overgegeven. Iedere lidstaat staat immers voor dezelfde reductiedoelen maar zeer eigen uitdagingen. Graag zien deze leden hier een verdere toelichting op.

De Europese Commissie stelt een bindend Europees energie-efficiëntiedoel voor van 30% in 2030. Dit wordt niet doorvertaald naar een nationaal bindend doel. Lidstaten mogen in hun Integrale Energie- en Klimaatplan (INEK) zelf hun bijdrage op het gebied van energie-efficiëntie vaststellen. Nederland wil een bijdrage leveren op het gebied van energie-efficiëntie die past binnen een kosteneffectief pad voor sturen op CO₂-reductie. De energiebesparingsdoelstelling uit het voorstel van de Commissie legt lidstaten een verplichte energiebesparingsdoelstelling op over de periode van 2021 tot en met 2030 die moet leiden tot gemiddeld 1,5% energiebesparing op het eindverbruik per jaar. Deze besparingsverplichting geldt reeds voor de periode 2014 tot en met 2020.

Hoe verhouden de plannen van de Commissie zich tot verdergaande liberalisering van de energiemarkt en de macht die daarmee wordt gegeven aan de energieleveranciers? Kan hierbij specifiek worden ingegaan op de mogelijke gevolgen voor de Nederlandse energiemarkt? Zij vragen dit met name met het oog op prijsontwikkeling.

In de herziening van de energie-efficiëntierichtlijn zit een verplichting voor energieleveranciers om jaarlijks 1,5% te besparen bij hun eindverbruikers. Tegelijkertijd biedt het Commissievoorstel aan lidstaten de ruimte om via alternatieve instrumenten eenzelfde hoeveelheid energie te besparen. Dit artikel, inclusief alternatieve optie is ook al onderdeel van de bestaande energie-efficiëntierichtlijn uit 2012. Nederland heeft tot nu toe ervoor gekozen om gebruik te maken van de alternatieve optie. Hiermee heeft het voorstel van de EED geen dwingende invloed op de positie van energieleveranciers in Nederland.

Wat betekent de wens van de Commissie om «marktverstoring» tegen te gaan voor het stimuleren van hernieuwbare energie?

Een toenemend aandeel van hernieuwbare energie in de energiemix leidt ertoe dat hernieuwbare energie een groter effect zal hebben op de werking van de energiemarkt en de systeemkosten van het energiestelsel. Uitzonderingsposities voor bepaalde energiebronnen creëren, kan leiden tot marktverstoringen en hogere systeemkosten. De Commissie stelt daarom voor om zoveel mogelijk een gelijk speelveld te creëren voor energiebronnen.

Stimuleringsregimes voor hernieuwbare energie moeten zodanig worden vormgegeven dat er waar mogelijk marktprikkels gelden voor hernieuwbare energieproductie. Hernieuwbare energie zal daarnaast ook programmaverantwoordelijkheid moeten dragen bij het in balans houden van de spanning op het elektriciteitsnet. De mogelijkheden om voorrang te geven aan hernieuwbare energie worden ingeperkt tot enkel kleinschalige productie.

Het kabinet ondersteunt de voorstellen van de Commissie om zoveel mogelijk op Europees niveau een gelijk speelveld tussen energiebronnen te creëren. In de Nederlandse energiemarkt is al waar mogelijk een gelijk (direct of indirect) speelveld gecreëerd tussen verschillende energiebronnen en dragen alle marktpartijen programmaverantwoordelijkheid. Ook biedt de SDE+ -regeling met een feed in premie al de mogelijkheid om hernieuwbare energie te laten reageren op marktprijzen. Voor de Nederlandse markt zullen de Commissievoorstellen daarom weinig directe impact hebben. Ook binnen de voorstellen van de Commissie blijft het dus goed mogelijk om hernieuwbare energie te stimuleren, maar worden de mogelijke negatieve effecten op de marktwerking en de systeemkosten zoveel mogelijk vermeden.

De leden van de SP-fractie maken zich zorgen over de gevolgen van de Europese voorstellen tot veiligstellen van de gaslevering. Graag krijgen zij een verdere toelichting op het onlangs afgesloten Europees Akkoord gasgarantie. Wat gaat dit betekenen voor de gaswinning in Groningen? Betekent dit dat de Europese Unie afspraken over het afbouwen of stoppen met gaswinning kunnen overrulen? De leden spreken uit dat de gaswinning drastisch omlaag moet en verwachten daar ook een krachtig beleid voor.

De herziene verordening leveringszekerheid aardgas, waarover recent een akkoord is bereikt tussen de Raad en het Europees Parlement, laat onverlet dat lidstaten, conform artikel 194, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, soevereine rechten hebben over de exploitatie van hun energiebronnen. Daarnaast zijn door Nederland afspraken gemaakt met de andere landen die Nederlands laagcalorisch gas gebruiken over de afbouw van dit gebruik en daarmee over de afbouw van Groningengas. De EU kan deze afspraken niet «overrulen» – de herziene verordening biedt daarvoor geen basis. Wat de herziene verordening wel bepaalt is dat lidstaten geen maatregelen mogen nemen die de gasleveringssituatie in andere lidstaten ernstig in gevaar brengen. De met andere lidstaten gemaakte afspraken over de afbouw voorkomen dat zo'n situatie ontstaat.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de informele Energieraad. Zij hebben hierover enkele vragen. Wat is precies de reden dat deze richtlijn en de richtlijn over energieprestaties van gebouwen nu geagendeerd worden in deze informele Energieraad? Is er besluitvorming op handen? Zitten de onderhandelingen op ambtelijk niveau vast?

Graag verwijs ik naar het antwoord op een vergelijkbare vraag van de leden van de D66-fractie of er binnenkort besluitvorming op deze onderwerpen zal plaats vinden.

Kan de Minister het aangepaste Commissievoorstel over de richtlijn energieprestatie van gebouwen, zodra dit beschikbaar is, naar de Kamer sturen zodat zij zich nog hierover kan uitspreken vóórdat de Raad zijn standpunt (algemene benadering) vaststelt? Kan de Minister dit aangepaste Commissievoorstel vergezeld doen gaan van een kabinetsappreciatie?

In de Kamerbrief over de voortgang van de EPBD (Kamerstuk 22 112, nr. 2337) heeft de Minister van BZK de laatste stand van zaken beschreven met betrekking tot de besprekingen in de Raad over het voorstel tot wijziging van de EPBD. De inschatting is dat diverse bepalingen in de Raad zullen worden afgezwakt, waarmee gedeeltelijk tegemoet wordt gekomen aan de Nederlandse bezwaren. Echter, gezien de besluitvorming bij gekwalificeerde meerderheid plaatsvindt, is niet uit te sluiten dat de positie van de Raad uiteindelijk nog onderdelen zal bevatten waar Nederland kritisch over is. Het kabinet zal uw Kamer in aanloop naar de besluitvorming in de Energieraad van 26 juni 2017 informeren over de dan ter besluitvorming voorliggende voorstellen en de kabinetsappreciatie daarvan.

Wat is het standpunt van de Minister over het doel van 30% energiebesparing in 2030, waar de Europese Commissie naartoe wil, en waar de Tweede Kamer zich ook voor heeft uitgesproken?

Graag verwijs ik naar de beantwoording van een vergelijkbare vraag van de leden van de CDA-fractie.

Betekent het doel van 30% ook dat de CO₂-emissiedoelstellingen moeten worden aangepast en de lineaire reductiefactor moet worden verhoogd?

Volgens het impact assessment van de Europese Commissie leidt een Europese energie-efficiëntiedoelstelling van 30% tot een lagere CO₂-prijs in het ETS dan een 27% doelstelling. Bij een doelstelling van 30% is de CO₂-prijs 27 euro per ton CO₂-equivalent in plaats van 42 euro per ton CO₂-equivalent bij een 27%-doelstelling. Dit betekent dat een hogere Europese energie-efficiëntiedoelstelling een negatief effect heeft op de Europese CO₂-prijs.

Het kabinet is voornemens om nader overleg met de Commissie en de andere lidstaten hierover te voeren hoe het negatieve effect op het ETS zoveel mogelijk beperkt kan worden. Omdat op dit moment nog geen keuze is gemaakt tussen een doelstelling van 30% of 27%, is op dit moment onduidelijk of hiervoor aanpassing van de lineaire reductiefactor of aanpassing van de CO₂-emissiedoelstellingen noodzakelijk is.

Hoe staat de Minister tegenover een handhaving van artikel 8 van de richtlijn energieprestatie van gebouwen? Klopt het dat dit artikel 8 regelt dat gebouwen geschikt gemaakt moeten worden om eveneens te dienen als laadinfrastructuur?

Het voorstel voor aanpassing van de EPBD bevat een verplichting voor lidstaten om ervoor te zorgen dat er bij nieuwe utiliteitsgebouwen en ingrijpende renovatie van bestaande utiliteitsgebouwen infrastructuur wordt aangelegd voor oplaadpunten voor elektrisch vervoer. Dit geldt vanaf 1 januari 2025 voor alle utiliteitsgebouwen met meer dan 10 parkeerplaatsen. Lidstaten mogen hier een uitzondering op maken voor het MKB. Ten aanzien van woningen met meer dan 10 parkeerplaatsen die nieuw gebouwd worden of ingrijpend, moeten lidstaten ervoor zorgen dat deze voorzien worden van bekabeling om het installeren van oplaadpunten voor elektronische voertuigen voor elke parkeerplek mogelijk te maken. Over de nieuwe bepalingen over elektrisch vervoer heeft Nederland een gemengd oordeel. Enerzijds is het kabinet voorstander van het stimuleren van elektrisch vervoer en laadinfrastructuur hiervoor, omdat dit een belangrijke bijdrage kan leveren aan energiebesparing en de reductie van de CO₂-uitstoot. Het kabinet streeft ernaar dat in 2035 alle nieuw verkochte personenauto's zero-emissie rijden en in 2050 alle personenauto's. Anderzijds, vindt het kabinet deze nieuwe bepalingen dwingend van aard omdat ze voorschrijven hoe Nederland op gebouwniveau de ruimte moet inrichten. Het betreft voorschriften voor voorzieningen op particuliere terreinen ter bevordering van elektrisch rijden door de eigenaren of werknemers in de betrokken gebouwen. Het kabinet is van mening dat dit beleid in beginsel bij de lidstaten ligt. Verder vindt het kabinet dat in het voorstel duiding ontbreekt van de effecten van de bepalingen op bestaande gebouwen, waaronder ten aanzien van de implicaties voor handhaving.

Welke wijziging heeft de Europese Commissie aangebracht als het gaat om het voorstel om regionale samenwerking in de EU verplicht te stellen? Geldt dit ook voor de Regional Operations Centra (ROC)?

De sterkere integratie van nationale energiemarkten betekent ook dat nationaal beleid meer grensoverschrijdende effecten heeft. Het versterken en minder vrijblijvend maken van regionale samenwerking is dan ook een belangrijk element in de voorstellen van de Commissie. Het gaat hierbij

om samenwerking op alle niveaus: tussen overheden, tussen toezicht-houders, tussen nationale netbeheerders (TSO's) en tussen distributienet-beheerders (DSO's). De Commissie dicht daarbij belangrijke rollen toe aan ACER en ENTSO-E en wil de rol en positie van deze organisatie versterken. Daarnaast voorziet de Commissie de oprichting van een Europese organisatie van DSO's.

Wat betreft de Regionale Operationele Centra (ROC's) geldt dat de introductie van de EU-brede netcodes voor elektriciteit reeds hebben geleid tot de introductie van Regional Security Coordinators (RSC's) en tot het versterken van de regionale samenwerking tussen TSO's. Met de nu voorgestelde ROC's wil de Commissie het RSC-concept versterken en de regionale samenwerking tussen TSO's veel minder vrijblijvend maken en deze vormgeven via af te bakenen regio's.

Wat is de positie van de Nederland ten aanzien van het voorstel om Transmission System Operators (TSO) beter te laten samenwerken? Betekent dit voorstel niet dat bij een groeiend aandeel hernieuwbare energie in het Nederlandse net door import, de redispatch kosten aanzienlijk zullen toenemen en daarom de netwerktarieven voor eindverbruikers zullen stijgen? Leidt dit voorstel bovendien niet tot de situaties waarin landen met een groot aandeel hernieuwbare energie in hun energiemix niet al hun «goedkope» energie zullen exporteren naar landen met een kleiner aandeel hernieuwbare energie en daarmee ook te zijner tijd de subsidies die door Nederlandse consumenten zijn betaald?

Nederland is voorstander van het versterken van regionale samenwerking en kent op het terrein van regionale samenwerking met buurlanden een lange traditie. Met name in de samenwerking binnen het Pentlateraal Energieforum, waarin samengewerkt wordt met België, Luxemburg, Frankrijk, Zwitserland, Oostenrijk en Duitsland.

De toenemende marktintegratie met buurlanden en het stijgend aandeel niet-stuurbare productie in de energiemix vraagt om goede samenwerking en afspraken tussen de verschillende lidstaten en tussen de verschillende TSO's. Het kabinet is het met de Commissie eens dat voorzieningszekerheid niet enkel op nationaal niveau kan worden benaderd. Het kabinet ondersteunt dan ook een verdere samenwerking van TSO's op regionaal niveau. Versterkte samenwerking betekent niet perse het overdragen van bevoegdheden. Voorstellen van de Commissie die bevoegdheidsoverdracht behelzen, worden kritisch getoetst op proportionaliteit, waarbij ook kritisch wordt gekeken naar de aansprakelijkheidsverdeling en de wijze van toezicht, evenals naar de mogelijkheid om te blijven sturen op een nationaal gewenst voorzieningszekerheidsniveau.

Bij een groeiend aandeel hernieuwbare energie in de energiemix zal de noodzaak tot verbeteren van de flexibiliteit van het Nederlandse energiesysteem alleen maar toenemen om de systeemkosten, waaronder redispatchkosten, niet teveel te doen laten stijgen. De mogelijkheid van import en export is een belangrijke optie om het energiesysteem flexibeler te maken, evenals opties als bijvoorbeeld demand side response van bedrijven en consumenten en energieopslag. Bij een toenemende marktintegratie is goede samenwerking tussen de TSO's van verschillende lidstaten een vereiste, net als het voorkomen van subsidie concurrentie tussen lidstaten.

Sterkere marktintegratie is nodig om de doelen van een betrouwbare en betaalbare energievoorziening te garanderen zodra we grootschalig duurzame energie gaan produceren. Bij een sterkere marktintegratie tussen lidstaten is het van belang dat de subsidiesystemen voor duurzame energie meer gestroomlijnd zijn en dat duurzame energie

zoveel mogelijk onderdeel uitmaakt van de markt. Het is daarom goed dat de Europese Commissie hiertoe voorstellen heeft gedaan in het nieuwe marktontwerp voor elektriciteit en in de herziening van de richtlijn voor duurzame energie.

Wat is de exacte de positie van de Nederlandse overheid ten aanzien van het ROC-voorstel en het daarmee verband houdende issue dat nationale TSO's nog steeds de wettelijke verplichting hebben om de continuïteit van de energievoorziening en de leveringszekerheid te waarborgen maar dat de besluitvorming niet meer nationaal plaats gaat vinden maar binnen de ROC?

Het kabinet onderkent dat een verdere en meer intensievere samenwerking van TSO's op regionaal niveau wenselijk en noodzakelijk is. Het kabinet is het ook met de Commissie eens dat voorzieningszekerheid niet enkel op nationaal niveau kan worden benaderd. Wel is het kabinet kritisch ten aanzien van het verplicht overdragen van taken en verantwoordelijkheden van TSO's naar ROC's. Het kabinet toetst hierbij op proportionaliteit en kijkt kritisch naar de aansprakelijkheidsverdeling en de wijze van toezicht, evenals naar de mogelijkheid om te blijven sturen op een nationaal gewenst voorzieningszekerheidsniveau. Nederland staat hierin niet alleen. Een groot aantal andere lidstaten is dezelfde mening toegedaan en vindt, met Nederland dat de ROC's in de nu voorgestelde vorm een brug te ver zijn. Zeker waar het gaat om de continuïteit van de energievoorziening en het borgen van de leveringszekerheid acht het kabinet het niet wenselijk dat nationale bevoegdheden vergaand worden overgedragen naar een regionale organisatie.

Wat vindt de Minister van het voorstel om tariefverminderingen door inzet van de congestie-inkomsten te verbieden? Zal dit voorstel leiden tot stijgende netwerktarieven voor Nederlandse consumenten?

In de huidige Europese wetgeving hebben lidstaten de ruimte om congestie-inkomsten uit interconnectiecapaciteit ook in te zetten voor het aanpassen van de tarieven. In Nederland is deze mogelijkheid in het verleden ook benut en heeft daarmee bijgedragen aan lagere netwerktarieven van TenneT. In de nieuwe voorstellen van de Commissie is deze mogelijkheid komen te vervallen. Het kabinet is van mening dat lidstaten de ruimte moeten houden om deze congestie-inkomsten, indien zij dit wensen, in te kunnen zetten om de tarieven te verlagen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda informele energieraad op aanstaande donderdag 18 mei. Op de agenda staat het voorstel om de bestaande richtlijn energie-efficiëntie te wijzigen. In het licht van het huidige tempo van de onderhandelingen over de richtlijn energie-efficiëntie, is het opvallend dat Nederland nog geen standpunt inneemt. Door het voorstel van de Minister om dit aan een nieuw kabinet te laten en een rapport van ECN af te wachten, loopt Nederland het risico dat een niet-ambitieuw voorstel wordt aangenomen in de Energieraad van 26 juni. Graag een reactie.

Graag verwijs ik naar de beantwoording van een vergelijkbare vraag van de leden van de CDA-fractie en de beantwoording van een vergelijkbare vraag van de leden van de GroenLinks-fractie aangaande het huidige tijdspad van het Maltezer voorzitterschap.

Deze leden onderstrepen het belang van energiebesparing voor het behoud van een leefbare planeet. Energiebesparing is de goedkoopste en tevens de eerste in aanmerking komende stap voor het behalen van de kabinetsdoelstelling per 2050 een CO₂-arme energievoorziening te hebben. Zij roepen de Minister dan ook op ambitieus in te zetten op herziening van deze richtlijn. Volgens onderzoeksresultaten uit de impact assessment voor de herziening van de Energiebesparingsrichtlijn is het kosteneffectieve potentieel voor energiebesparing in Europa 40% per 2030. De leden van de PvdD-fractie verzoeken de Minister daarom in de onderhandeling te pleiten voor een bindende doelstelling van 40% energiebesparing per 2030. Graag een reactie.

Graag verwijs ik naar de beantwoording van een vergelijkbare vraag van de leden van de CDA-fractie.

Verder pleiten deze leden ervoor om bij de onderhandelingen minimaal vast te houden aan de doelstelling van 1,5% energiebesparing per jaar tot 2030, met mogelijke verlenging tot 2050. Daarbij moet het niet langer toegestaan zijn om het energiegebruik in de sector transport niet mee te nemen in de berekening van de 1,5% besparingsdoelstelling. Graag een reactie.

Graag verwijs ik naar de beantwoording van een vergelijkbare vraag van de leden van de CDA-fractie.